

**บทบาทสมมติ บทบาทที่ไม่ควรมองข้าม :
กรณีศึกษาการเรียนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา**

ROLE PLAY THE ROLE THAT SHOULD NOT
BE OVERLOOKED ; A CASE STUDEY IN
SOCIAL STUDIES

*** ไชตรีศมี จันทน์สุนทร ***

บทคัดย่อ

บทบาทสมมติ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง ที่ช่วยสะท้อนความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ที่อยู่ภายในของผู้เรียน ออกมา ทำให้สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่เปิดเผยออกมา และนำมาซึ่ง การศึกษาทำความเข้าใจกันได้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกี่ยวกับตนเอง เกิดการเข้าใจในตนเอง ในขณะเดียวกัน การ ที่ผู้เรียนสวมบทบาทของผู้อื่น ก็สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิด ความเข้าใจในความคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้อื่นได้ เช่นเดียวกัน นำมาซึ่งการปรับเปลี่ยนเจตคติ ค่านิยม และ พฤติกรรมของตน ให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม ซึ่งคุณสมบัติ เหล่านี้ของบทบาทสมมติสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาการเรียน การสอนในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาอยู่อย่างมากในหลายหัวข้อ เนื้อหาวิชา ไม่ว่าจะเป็น เนื้อหาการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับ คุณธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย กฎหมายที่ควรรู้ในชีวิตประจำวัน บุคคลสำคัญและเหตุการณ์ สำคัญในประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถใช้กิจกรรมการเรียน การสอนแบบแสดงบทบาทสมมติมาช่วยสะท้อนความรู้ ความคิด พฤติกรรมการแสดงออกในตัวผู้เรียนผ่านเนื้อหาบทเรียนที่นำมา จัดแสดงเป็นบทบาทสมมติได้เป็นอย่างดี เราจึงไม่ควร มองข้ามคุณสมบัติและความสำคัญของการสอนด้วยวิธีการนี้

ไปได้เลยแม้ว่าปัจจุบันเราจะมีเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาที่ก้าวไกลไปเพียงใดก็ตาม เพราะเรายังเชื่อมั่นว่าการเรียนการสอนด้วยรูปแบบที่มีมาแล้วแต่ดั้งเดิมอย่างเช่นบทบาทสมมตินี้ ก็ยังคงนำพาให้ผู้สอนให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการสอนที่ดีมีประสิทธิผลได้

Abstract

Role Play is one of the teaching and learning activities that can reflect the learners' thoughts and feelings that may help in syllabus planning. Teaching by role play leads to self learning and understanding. However, while the learners play other people's part, they can learn and understand other people's thoughts, feelings and behavior as well. In this way, the learners will be able to adapt themselves to an ideal behavior that includes in social studies in several branches like ethics, democratic civic, public law, famous people's biography and world events. The learners can learn and analyse the thoughts, attitude and behavior of each character whose role they play during the lesson. Therefore, it is certain that role play must be the part that cannot be overlooked despite all innovation and technology that are overwhelming the teaching and learning activities because the learners' academic achievement is always satisfactory when learning by role play.

บทนำ

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์อันเป็นยุคของข่าวสาร ข้อมูลทำให้โลกถูกย่อให้เล็กลงทั้งระยะทางและเวลาด้วยการเชื่อมต่อกันทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและมีสื่อลามไปถึงระบบสารสนเทศต่างที่กำลังก้าวล้ำทันสมัยไม่เว้นแม้แต่ในระบบการศึกษาโดยเกิดเป็นนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาที่ทันสมัยมากขึ้นอย่างการใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ช่วยในการผลิตสื่อการสอนหรือใช้ค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติมทั้งผู้สอนและผู้เรียนและอีกมากมาย ความก้าวหน้าทางวิทยาการดังกล่าวทำให้ครูผู้สอนต้องปรับ

กลยุทธ์การสอนและเรียนรู้และการชี้เครื่องมือที่เป็นสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่กันมากขึ้นเพื่อให้ทันยุคทันเหตุการณ์ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ดีและควรส่งเสริม แต่ในขณะเดียวกันท่ามกลางกระแสเทคโนโลยีทางการศึกษาใหม่นี้ก็ไม่ควรละเลยวิธีสอนและรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอันหลากหลายที่มีมาแต่ดั้งเดิมด้วย เพราะหลายอย่างยังคงมีความสำคัญและใช้ได้ผลดีต่อการสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เช่นเดียวกับสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ในปัจจุบันโดยที่ผู้สอนสามารถใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่มาช่วยในการผสมผสานปรับปรุงพัฒนาเทคนิคการสอนที่มีมาอยู่เดิมให้ดูทันสมัยใช้งานและสะดวกรวดเร็วขึ้นได้อีกด้วยดังคำกล่าวที่ว่า ...ไม่มีวิธีสอนใดที่ดีที่สุด ครูควรเลือกใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธีเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์...

ในบรรดารูปแบบ วิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายมากมาย ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) ซึ่งแม้ไม่ใช่รูปแบบวิธีการเรียนการสอนที่เป็นของใหม่ในยุคนี้ แต่ก็ไม่ว่าจะปฏิเสธได้ว่าไม่สำคัญ ล้าสมัยหรือไม่เป็นที่นิยมในการนำมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่อย่างใด และยังเป็นรูปแบบการสอนหนึ่งที่อาจจัดได้ว่าเป็นศาสตร์การสอนได้ศาสตร์หนึ่ง เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ องค์ประกอบ และขั้นตอนของวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นระบบชัดเจน บทความนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีอยู่เดิมอย่างที่ไม่ควรมองข้ามโดยใช้รูปแบบกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติเป็นกรณีตัวอย่างด้วยการสะท้อนผ่านการนำบทบาทสมมติไปใช้ในการเรียนการสอนของกลุ่มวิชาสังคมศึกษา และเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านโดยเฉพาะผู้ที่เป็นครูผู้สอนได้เกิดความกระตือรือร้นความมั่นใจในวิธีสอนแบบนี้หรือแม้แต่วิธีสอนแบบอื่น ๆ ที่จะนำมาปรับใช้เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายทางการเรียนการสอนต่อไป

บทบาทสมมติกับความเป็นศาสตร์การสอน

รูปแบบการเรียนการสอนแบบแสดงบทบาทสมมติมีความเป็นมาของหลักการและแนวคิดที่พัฒนาขึ้น

โดย แชฟเฟิล และแชฟเฟิล (Shafftel and Shafftel, 1967:67-71) โดยเน้นไปที่ปฏิสัมพันธ์ทางของบุคคล กล่าวคือ บุคคลสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ความรู้สึกนึกคิดและค่านิยมต่าง ๆ ของบุคคลล้วนเป็นผลมาจาก การที่บุคคลปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้างและได้สัมผัสไว้ภายในลึก ๆ โดยที่อาจไม่รู้ตัว การสวมบทบาทสมมติเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้แต่ละบุคคลได้แสดงความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ที่อยู่ภายในออกมา ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เก็บซ่อนอยู่ภายในมานานได้เปิดเผยออกมาช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตนเองเกิดความเข้าใจในตนเองในขณะเดียวกันเมื่อได้สวมบทบาทเป็นผู้อื่นก็สามารถทำให้ผู้อื่นเกิดความเข้าใจในค่านิยม ความคิด และพฤติกรรมของผู้อื่นด้วยเช่นกัน จากหลักการและแนวคิดดังกล่าวข้างต้น นำมาสู่มุมมองในแง่ความหมาย บทบาทสมมติ จึงหมายถึง วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสวมบทบาทสมมติในสถานการณ์ซึ่งมีความใกล้เคียงกับความเป็นจริง หรือเลียนแบบสถานการณ์ที่เคยเกิดขึ้นจริงโดยให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความรู้สึกนึกคิดของตนเองตามที่ผู้เรียนคิดว่าควรจะเป็น โดยนำเอาการแสดงออกของผู้แสดงทั้งพฤติกรรมการแสดงความรู้สึกนึกคิด มาสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน ใช้เป็นข้อมูลในการอธิบาย เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระของบทเรียนอย่างลึกซึ้งนำมาซึ่งการปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมขึ้น และในที่สุดเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

จุดเด่นที่สำคัญอย่างหนึ่งของกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติที่ไม่พบในการแสดงละครหรือในการแสดงรูปแบบอื่น ๆ ก็คือ นอกจากมีผู้แสดงที่สวมบทบาทสมมติต่าง ๆ แล้ว มีผู้ชมที่ไม่ได้เป็นผู้ชม เพียงอย่างเดียว แต่ผู้ชมคือผู้สังเกตการณ์สำหรับกรอธิบายผลหลังการแสดงด้วยผู้ชมจึงไม่ได้ชมเพื่อความสนุกเพลิดเพลินเท่านั้น แต่มุ่งให้เกิดการเรียนรู้เป็นสำคัญ ผู้ชมในกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติจึงต้องเป็นผู้ชมที่ชมด้วยความสังเกตที่สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และให้ข้อเสนอแนะได้ ดังนั้น ผู้สอนควรให้คำแนะนำแก่นักเรียนที่เป็นผู้ชมว่าควรสังเกตอะไรและควรบันทึกข้อมูลหรือสิ่งที่สังเกตได้อย่างไร หรือถ้าผู้สอนได้ทำแบบสังเกตการณ์ให้นักเรียนที่เป็นผู้ชมได้ใช้บันทึกการสังเกต

ด้วยก็จะดีมาก จึงกล่าวได้ว่ากิจกรรมบทบาทสมมติจึงนับเป็นศาสตร์การสอนได้ศาสตร์หนึ่งทีเดียวบทบาทสมมติต่อการกำหนดพฤติกรรมและเจตคติ

นอกจากหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสมมติที่มุ่งเน้นทำความเข้าใจพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลดังกล่าวแล้วข้างต้น การศึกษาพฤติกรรมและค่านิยมความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนนี้ยังถูกสะท้อนถึงจากการที่คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ในคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้. 2544: 9) ได้จำแนกการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เน้นกระบวนการคิด กลุ่มที่เน้นการมีส่วนร่วม และกลุ่มที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมและค่านิยม จึงได้มีนักการศึกษาบางส่วนจัดให้การเรียนการสอนด้วยบทบาทสมมติช่วยสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียนในด้านการแสดงออกของพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ค่านิยม ในงานเขียนอยู่บ่อยครั้ง อาทิ ทศนะของ ทิศนา แชมมณี (2546: 34) ในหนังสือที่นำเสนอเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน ที่กล่าวว่า ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้อื่นรวมทั้งมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น และในหนังสือที่ว่าด้วยวิธีสอนถึง 14 วิธี (ทิศนา แชมมณี. 2546: 70) โดยกล่าวถึงบทบาทสมมติไว้ว่า การสวมบทบาทเป็นผู้อื่น ทำให้เข้าใจเขามาได้ใจเรา เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งเป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติ และพฤติกรรมของตน ช่วยพัฒนาทักษะในการเผชิญสถานการณ์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมาก ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน และการเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนเพราะข้อมูลมาจากผู้เรียนโดยตรง หรือความเห็นของ บุญชม ศรีสะอาด (2546: 100) ที่จัดให้การแสดงบทบาทสมมติเป็นวิธีหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มผู้เรียนที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมและค่านิยมซึ่งเป็นหนึ่งในสามกลุ่มผู้เรียนตามที่คณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษาได้แบ่งไว้ดังกล่าว

แล้วข้างต้น ยังมีความเห็นของ อามรณ์ ใจเที่ยง (2546:136) ที่กล่าวว่า บทบาทสมมติส่งเสริมให้บทเรียนน่าสนใจ ผ่อนคลายความเครียด สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก อารมณ์ และเจตคติของผู้เรียนได้ดี สร้างเสริมความสามัคคี ช่วยให้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้ดีขึ้น ฝึกฝนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ เข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ลึกซึ้ง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการปรับหรือเปลี่ยนเจตคติหรือพฤติกรรมรวมทั้งปฏิบัติตนในสังคมได้เหมาะสม

ในส่วนของนักวิชาการและนักการศึกษาตะวันตกก็ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสมมติในด้านการสะท้อนพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด และค่านิยมของบุคคลไว้อย่างหลากหลายเช่นกัน อาทิ เทเลอร์ และวอลฟอร์ด (Taylor and Walford. 1974:19) ให้ทัศนะไว้ว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นการเปิดโอกาสให้ได้สวมบทบาทในสภาพการณ์ต่าง ๆ เพื่อฝึกว่าตนควรมีพฤติกรรมแบบใดจึงจะแก้ปัญหาได้ดีที่สุดหรือแนวคิดของ ชารัน (Sharan. 1976 ใน พรรณทิพย์ พันทอง.2534:8) ที่กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่มุ่งสำรวจปัญหาสังคม เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะช่วยพัฒนาความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ ในสภาพการณ์หนึ่ง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเพราะผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น ในขณะที่ รูบินและคนอื่น ๆ (Rubin and Others.1983:753.) กล่าวว่า บทบาทสมมติสำคัญต่อพัฒนาการทางความคิดและทางสังคมของเด็ก ให้โอกาสเด็กเปลี่ยนวัตถุและสถานการณ์ และเน้นทักษะด้านกระบวนการคิด พิจารณาสังของ และสถานการณ์ต่าง ๆ หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกัน และในความเห็นของ โคลัมบัส (Kolumbus.1979 ใน เขียวพา เตชะคุปต์. 2528:09-20) ที่ว่า การเล่นสมมติจะทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ คือ โครงสร้างสังคม ได้มีโอกาสระบายนามณ์ ปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและจินตนาการบทบาทสมมติกับเนื้อหาการเรียนรู้ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา

กลุ่มวิชาสังคมศึกษาซึ่งในหลักสูตรปัจจุบันเรียกว่า กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีเนื้อหาสาระครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ภูมิปัญญา หน้าที่พลเมือง

และกฎหมาย ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้มีหลาย ๆ ส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมที่ช่วยสะท้อนพฤติกรรม ค่านิยม และความรู้สึกนึกคิดในตัวผู้เรียน โดยเฉพาะเนื้อหาการเรียนในส่วนของหลักสูตรทางศาสนา ประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม หน้าที่พลเมือง และกฎหมาย การสะท้อนพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดในตัวผู้เรียนผ่านการใช้กิจกรรมการสอนแบบแสดงบทบาทสมมติในการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษามีปรากฏในผลงานทางวิชาการในรูปของการศึกษาวิจัยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาโดยประมาณก็มีอยู่ไม่น้อย ดังได้ยกมาเป็นตัวอย่างบางส่วน ดังนี้

งานค้นคว้าทางวิชาการและงานวิจัยการใช้บทบาทสมมติกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา

ปี 2525 สุจิตรา บัวคำภา ได้ทำการศึกษาวิจัยการใช้และไม่ใช้บทบาทสมมติในการสอนจริยศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าการสอนด้วยการใช้การแสดงบทบาทสมมติทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการสอนโดยไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ

ปี 2528 พรรณสว่าง สุวรรณรงค์ ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนในระดับประถมศึกษาโดยใช้สไลด์เทปกับการแสดงบทบาทสมมติ พบว่า การเรียนรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนที่เรียนโดยแสดงบทบาทสมมติสูงกว่าการเรียนโดยวิธีสไลด์

ปี 2539 ธนฉวีวรรณ สังข์ทอง ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง อริยสัจ 4 และฆราวาสธรรม 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยใช้บทบาทสมมติ พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยบทบาทสมมติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

ปี 2541 ศรีธธา เทียงเจริญ ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยศึกษาโดยวิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติก่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกัน

งานค้นคว้าทางวิชาการและงานวิจัยการใช้บทบาทสมมติกับพฤติกรรมและ เจตคติต่อการเรียน

ปี 2529 ดุษฎี ทรัพย์ปรง ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า การสอนโดยใช้บทบาทสมมติทำให้นักเรียนมีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานมากกว่าการสอนแบบปกติ ปี 2530 สุวรรณตรีชั้น ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ปี 3531 อัจฉรา เนตรล้อมวงค์ ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเชื่อมั่นตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ปี 2532 ธิดารัตน์ ศรีสวัสดิ์ ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยวิธีแสดงบทบาทสมมติมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ

ปี 2536 บุญตา ยิ้มน้อย ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความนิยมไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีความนิยมไทยสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ปี 2537 รุ่งรัตน์ ไกรทอง ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า บทบาทสมมติทำให้นักเรียนมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อสูงขึ้น

ปี 2541 พจนันท์ ไวทยานนท์ ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีความคิดสร้างสรรค์มากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ

ปี 2542 วิไล พังสะอาด ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้แม่แบบกับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมการกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ

สำหรับการนำบทบาทสมมติมาใช้ในการเรียนการสอนในต่างประเทศ ส่วนใหญ่มุ่งไปเพื่อการศึกษากฎกรรมและทัศนคติในตัวผู้เรียน ดังตัวอย่างบางส่วน ดังนี้

ปี 1976 ชูด์ท์ (Shoudt) ได้ใช้บทบาทสมมติในการฝึกทักษะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนอนุบาล พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้บทบาทสมติมีนิสัยเอื้อเฟื้อมากขึ้นกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก และในปีเดียวกันนี้ เลเซอร์ (Layser) ได้ศึกษาโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติกับนักเรียนที่สังคมมิติต่ำในโรงเรียนประถมศึกษา 2 แห่ง พบว่าการแสดงบทบาทสมติในการเรียนการสอนสามารถช่วยเด็กที่มีสังคมมิติต่ำ

ปี 1977 โคนโณเลย์ (Coloney) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมติในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา พบว่า การนำบทบาทสมติมาเป็นองค์ประกอบในการเรียนการสอน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีสังคมมิติที่ดีขึ้น และเปลี่ยนแปลงจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางมากขึ้น

ปี 1978 วากเนอร์ (Wanger) ได้ทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติ โดยให้นักเรียนอายุ 8-9 ปี แสดงบทบาทสมมติเป็นชาวอินเดียแดงที่ถูกรุกรานแย่งที่อยู่อาศัย พบว่านักเรียนเกิดความรู้สึกสงสารและเห็นใจชาวอินเดียแดงมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าจากงานศึกษาวิจัยด้วยการใช้บทบาทสมติในการเรียนการสอนที่ผ่านมาแล้วบางส่วนทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นถึงศักยภาพหรือคุณสมบัติด้านดีของกิจกรรมการเรียนการสอนแบบแสดงบทบาทสมมติที่สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนที่คาดหวัง

ได้ต่อไป ทั้งยังช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่น่าสนใจ น่าติดตามได้อีกด้วยโดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสรรสร้างเจตคติในตัวผู้เรียนไปในทิศทางที่เหมาะสมหรืออย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งใช้ได้กับการเรียนการสอนในอีกหลายสาขาวิชาไม่เฉพาะแต่ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การนำวิธีการแสดงบทบาทสมมติมาใช้ในการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรมีข้อควรคำนึงถึง อาทิ ครูผู้สอนควรให้คำแนะนำ ดูแลการจัดเตรียมสถานที่ การจัดสรรเวลาในการทำกิจกรรมบทบาทสมมติของผู้เรียนให้เหมาะสม อย่าใช้เวลาเกินกำหนด หากจัดกิจกรรมนี้ในห้องเรียนครูควรดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อวิชาอื่น ๆ ในคาบเรียนต่อไป ครูควรสังเกตพฤติกรรมบทบาทสมมติของผู้เรียนแต่ละคนในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการแสดง พฤติกรรมการเป็นผู้สังเกตการณ์ การแสดงความคิดเห็น และการทำใบงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมหรือแก้ไขพฤติกรรมที่ควรปรับปรุงในตัวผู้เรียน หรือให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ต้องการปลูกฝัง ซึ่งครูอาจกระตุ้นด้วยการให้การเสริมแรงในลักษณะต่าง ๆ และควรให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้อย่างทั่วถึงให้มากที่สุด

บทสรุป

ยังมีวิธีสอนหรือวิธีการจัดการเรียนการสอนที่มีมาแต่เดิมและเป็นที่ยึดกันดีมากมายที่ควรได้รับการใส่ใจโดยไม่ถูกกละเลยหรือมองข้าม โดยควรต้องเล็งเห็นถึงความสำคัญและถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนกับเนื้อหาวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มากขึ้นโดยผสมผสานกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยใหม่ในปัจจุบันเพื่อให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพได้ต่อไป กรณีศึกษาการใช้บทบาทสมมติในกลุ่มวิชาสังคมศึกษานี้จะเป็นตัวอย่างที่ช่วยสะท้อนตัวผู้เรียน และช่วยให้ผู้สอน ตลอดจนผู้อ่านที่สนใจมีความเชื่อมั่นในคุณค่าของการจัดการเรียนการสอนแบบนี้หรือกับรูปแบบการสอนอื่นมากยิ่งขึ้นโดยที่ไม่คิดว่าตัวเราล้าสมัยหรือไม่มีวิธีแปลกใหม่แต่อย่างไรในท่ามกลางกระแสความนิยมเทคโนโลยีทางการศึกษาแบบใหม่ ๆ ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. (2544). **การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดุขฎี ทรัพย์ปลั่ง. (2529). **ผลการใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อน้ำที่การงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดรางบัว กรุงเทพมหานคร**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- ทิตนา แหมมณี. (2546). **รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- _____. (2546). **14 วิธีสอน สำหรับครูมืออาชีพ** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนะวรรณ สังข์ทอง. (2539). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพระพุทธศาสนาเรื่องอริยสัจ 4 และฆราวาสธรรม 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยใช้บทบาทสมมติ**. ปรินญาณิพนธ์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ธิดารัตน์ ศรีสวัสดิ์. (2532). **ผลของบทบาทสมมติที่มีต่อเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนารีนุกูล จังหวัดอุบลราชธานี**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- บุญตา ยี่มน้อย. (2536). **ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความนิยมไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนค่ายณะรัชต์ อำเภอบราญบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การวิจัยสำหรับครู**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- พจนันท์ ไวทยานนท์. (2541). **ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุวรรณารัญญิกาวาส จังหวัดชลบุรี**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรพนทิพย์ พันทอง. (2534). **การเปรียบเทียบการใช้บทบาทสมมติแบบมีบทและไม่มีบทที่มีต่อวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนุชนทริก จังหวัดอุบลราชธานี 2534**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- พรพนสว่าง สุวรรณรงค์. (2528). **การศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านจริยศึกษาของนักเรียนในระดับประถมศึกษาโดยใช้สไลด์เทปกับการแสดงบทบาทสมมติ**. ปรินญาณิพนธ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เยาวพา เตชะคุปต์. (2528). **กิจกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- รุ่งรัตน์ ไกรทอง. (2537). **ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดช่องนนทรี กรุงเทพมหานคร**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ศรัทธา เทียงเจริญ. (2541). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยวิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ**. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- วิไล พังสะอาด. (2542). การเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติและการใช้แม่แบบที่มีต่อพฤติกรรม
กล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดตะเคียนวิทยาคม อำเภอภินทรบุรี
จังหวัดปราจีนบุรี. ปรินูญานินพนธ์ กศ. ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุจิตรา บัวคำภา. (2525). การศึกษาผลการสอนจริยศึกษาด้วยการใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ
ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- สุวรรณ ตีรชัน. (2530). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมุกดาหาร. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- อัจฉรา เนตรล้อมวงศ์. (2531). ผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนนทรีวิทยา กรุงเทพมหานคร. ปรินูญานินพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร อัดสำเนา.
- อภรณ์ ใจเที่ยง. (2546). หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: โอ เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- Conoley. (1977, February). "The Effects of Interdependent Learning Task and Role Play on
Sociometric Patterns, Work Norm Measures and Behavior in the Elementary Classroom",
Dissertation Internation. 37 : 4977 – A.
- Rubin , K.H. , Fein, G.G. and Vandenberg, B. (1983). Hand book of Child Psychology
(Volume IV). New York : John Wiley.
- Shaftel , F & Shaftel G. (1967). Role playing for social values : Decision making in the social
studies. Englewood Cliffs , N. J. : Prentice – Hall.
- Soudt John Thomas. (1976, November). "The Effect of Role – Taking Skills on The Efficacy of
Role Playing Training With Kindergarten Children", Dissertation Abstracts International.
37 : 2754 – A.
- Taylor , John L. and Rex Walford. (1974). Simulation in the Classroom. Middlesex, Marmonsworth :
Penguin.
- Wagner, Betty Jone. (1978, March). "The Use of Role", Resources in Education.
(REIC). 13 : 56.